

Universiteit Utrecht

Pestgedrag en alcoholconsumptie onder schoolgaande jeugd

Student: Nikki Dinkla
Studentnummer: 5509599
Opdracht: Masterthesis Jeugdstudies
Aantal woorden: 5993
Begeleider: prof. dr. W. Vollebergh
Datum: 17-06-2015

Abstract

Achtergrond: Uit voorgaande onderzoeken over pestgedrag blijkt dat kinderen die pesten meer drinken, terwijl kinderen die gepest worden juist minder drinken dan niet betrokken adolescenten. Echter, er is nog weinig bekend over de factoren die deze relatie zouden kunnen verklaren. In dit cross-sectionele onderzoek wordt gekeken of externaliserende probleemgedragingen zowel met pesten als met alcoholgebruik kunnen samenhangen. Bovendien wordt gekeken naar de populariteit van de adolescent, wat ook een verklaring kan zijn voor deze relatie. *Methode:* De steekproef bestond uit 5444 Nederlandse jongeren van 10 tot 16 jaar. De deelnemende adolescenten hebben klassikaal digitale vragenlijsten ingevuld over hun welzijn en gezondheid. *Resultaten:* Uit de regressieanalyses blijkt dat pesters meer alcohol drinken dan pester-slachtoffers en slachtoffers. Na controle voor externaliserende problemen verdwijnt de relatie tussen pester-slachtoffers en alcoholgebruik. Voor pesters en slachtoffers blijft deze relatie nog wel bestaan. De relatie tussen alcoholgebruik en pestgedrag van pesters en slachtoffers wordt deels verklaard door populariteit. Het pestgedrag van pester-slachtoffers in relatie met hun alcoholgebruik wordt echter niet verklaard door populariteit. *Conclusie:* Alcohol wordt het meest gedronken door jongeren die pesten. Dit wordt deels verklaard door de samenhang met externaliserende problemen. Ook wordt een deel verklaard door de populariteit van de pester.

Kernwoorden: pestgedrag, alcoholgebruik, externaliserende problemen, sociale status

Inleiding

Pesten is een veel voorkomend fenomeen op bijna elke school in Nederland (Veenstra, Lindenberg, Oldehinkel, De Winter & Verhulst, 2005). Pestgedrag onder schoolgaande jeugd wordt erkend als een belangrijk probleem, waarbij het welzijn en sociaal functioneren van jongeren zou kunnen beschadigen (Nansel, Overpeck, Pilla, Ruan, Simons-Morton & Scheidt, 2001). Adolescenten die betrokken zijn bij pestgedrag ervaren meer sociale en psychische problemen, zoals eenzaamheid en angst, maar ook alcoholgebruik (Peleg-Oren, Cardenas, Comerford & Galea, 2010). Om deze redenen is het belangrijk na te gaan welke risico's pestgedrag met zich meebrengt. Eerdere studies laten zien dat pestgedrag ook gerelateerd is aan het alcoholgebruik: pesters drinken meer alcohol, terwijl slachtoffers juist minder alcohol zouden drinken (Nansel et al., 2001; Niemelä, Brunstein-Klomek, Sillanmäki, Helenius, Piha, Kampulainen, Moilanen, Tamminen, Almqvist & Sourander, 2011). In deze studie wordt gekeken in hoeverre pestgedrag en het consumeren van alcohol met elkaar gerelateerd zijn en of dit verschilt van de alcoholconsumptie van niet betrokken adolescenten. Het belangrijkste doel van deze studie is om na te gaan hoe de relatie tussen pestgedrag en alcoholconsumptie kan worden verklaard.

Pesten kan worden gedefinieerd als herhaalde agressie om opzettelijk anderen fysiek, verbaal of psychologisch te kwetsen waarbij het slachtoffer niet in staat is zich te verdedigen (Nansel et al., 2001). Ongeveer 21 procent van de Nederlandse scholieren is weleens gepest op school (Heuveln, van der Gaag & Duiven, 2012). Iemand kan betrokken zijn bij pestgedrag als pester, slachtoffer of pester-slachtoffer, maar kan ook toeschouwer zijn zonder zelf te pesten of gepest te worden (Espelage & Swearer, 2003). Pesters, slachtoffers, pester-slachtoffers en niet betrokkenen zullen de onderzoeksgroepen vormen in deze studie.

Longitudinaal onderzoek van Haynie, Eitel, Davis-Crump, Saylor & Simons-Morton (2001) en Niemelä et al. (2011) tonen aan dat pestgedrag in de kindertijd een voorspeller is voor middelengebruik in de late adolescentie. Naast de relatie tussen pestgedrag en alcohol, staan mogelijke verklaringen voor deze relatie in het huidige onderzoek centraal.

Externaliserend probleemgedrag zou een onderliggende factor kunnen zijn die deze relatie zou kunnen verklaren (Willoughby, Chalmers & Busseri, 2014). Bovendien zou de sociale status van de adolescent een verklarende factor kunnen zijn. De adolescentie wordt gezien als periode waarbij leeftijdsgenoten een belangrijke rol spelen (Galuppe, 2014). Leeftijdsgenoten en vrienden (peers) oefenen tijdens de adolescentie een grote invloed uit op het gedrag van elkaar. Slechte gedragingen zoals het meedoen aan pestgedrag en het consumeren van alcohol horen hier ook bij (Luk et al., 2012). De sociale status van een persoon heeft te maken met

populariteit, eer of prestige die een persoon met zich meedraagt of uitstraalt op school of vriendengroep. Hoe hoger de sociale status, hoe beter het welzijn van de adolescent (Galuppe, 2014). Ook is gevonden dat de mate van populariteit invloed heeft op de alcoholconsumptie van adolescenten (Moody Brynildsen, Osgood, Feinberg & Gest 2011). Deze verklaring wordt in het huidige onderzoek getoetst.

Kortom, er bestaat dus een relatie tussen pestgedrag en het alcoholgebruik. Deze relatie wordt in de huidige studie verklaard. Zo zou externaliserend probleemgedrag invloed kunnen hebben en zou sociale status deze relatie kunnen verklaren.

Pestgedrag en alcohol

Adolescenten die betrokken zijn bij pestgedrag hebben een verhoogd risico van sociale en psychische problemen, waaronder de mate van het drinken van alcohol (Peleg-Oren et al., 2010). Dit is terug te zien bij pesters, zij hebben meer risico op het vertonen van antisociaal gedrag of het ontwikkelen van een drankprobleem (Horrevorts, Monshouwer, Wigman & Vollebergh, 2014). Pesters worden gekarakteriseerd als dominant, agressief en hebben weinig empathie met slachtoffers van pestgedrag (Kaltiala-Heino, Rimpelä, Rantanen & Rimpelä, 2000). Adolescenten die pesten vertonen vaker delinquent gedrag dan niet betrokken adolescenten. Pesters hebben ook een verhoogd risico op betrokkenheid bij criminaliteit en misdaad (Haynie et al., 2001). Longitudinaal onderzoek van Niemelä et al. (2011) toont aan dat middelengebruik meer voorkomt onder pesters dan onder slachtoffers. Een aantal empirische studies constateren eveneens een positieve correlatie tussen middelengebruik en kinderen die zelf pesten in de adolescentie (Luk et al., 2012; Tharp-Taylor, Haviland & D'Amico, 2009). Pesten in de vroege adolescentie is een voorspeller voor middelengebruik in de late adolescentie (Niemelä et al., 2011), met name voor alcoholgebruik (Seixas et al., 2013).

Ongeveer de helft van de pesters geeft aan ook slachtoffer te zijn (geweest) (Veenstra et al., 2005). Pester-slachtoffers lopen het meeste risico om agressief gedrag te vertonen tegenover leeftijdsgenoten en lopen het meeste risico om verschillende psychosociale problemen te ontwikkelen (Stein, Dukes & Warren, 2007). Deze problemen omvatten het hebben van een slechte sociale aanpassing (Nansel et al., 2001), sociaal isolement (Juvonen, Graham & Schuster, 2003), een verstoorde persoonlijkheid (Kaltiala-Heino et al., 2000), maar ook alcoholgebruik (Nansel et al., 2004). Pester-slachtoffers hebben minder vrienden en zijn minder sociaal in vergelijking met adolescenten die niet betrokken zijn bij pestgedrag

DE RELATIE TUSSEN PESTGEDRAG EN ALCOHOLCONSUMPTIE

(Niemelä et al., 2011). Onderzoek van Seixas et al. (2013) toont aan dat pesters het hoogst scoren op alcoholconsumptie en de pesters-slachtoffers hierna volgen.

Onderzoek naar slachtoffers van pestgedrag vertoont tegenstrijdige resultaten. Slachtoffers worden gekenmerkt als introvert, passief, gevoelig, stil en hebben een laag zelfbeeld (Kaltiala-Heino et al., 2000). Bovendien voelen ze zich vaak eenzaam en sociaal geïsoleerd, waardoor zij moeite hebben met het onderhouden van sociale contacten (Juvonen, Graham & Schuster, 2003). Kinderen die gepest worden vertonen over het algemeen meer angst, depressie, eenzaamheid en zijn vaak ongelukkiger in vergelijking met kinderen die niet gepest worden (Nansel et al., 2001). Topper et al. (2011) hebben aangetoond dat alcoholgebruik onder slachtoffers tussen de 13 en 15 jaar hoger is dan onder niet-slachtoffers. Slachtoffers van pestgedrag kunnen gemotiveerd raken alcohol te consumeren om te kunnen omgaan met de nadelige effecten van pestgedrag. Een aantal andere studies van adolescenten tussen de 13 en 17 jaar suggereren weer dat alcoholgebruik wordt gezien als een sociaal fenomeen waarbij het hebben van een sociaal imago en sociale relaties belangrijk is. Slachtoffers voelen zich sociaal geïsoleerd, wat kan verklaren waarom zij minder alcohol consumeren dan pesters en pester-slachtoffers (Garcia-Contidente et al., 2013; Nansel et al., 2001).

In het huidige onderzoek wordt verwacht dat pesters, pester-slachtoffers en de niet betrokkenen meer alcohol drinken dan de slachtoffers. Dit wordt gebaseerd op het feit dat het onderzoek van Topper et al (2011) jongere respondenten heeft gebruikt dan in dit onderzoek meedoen. Nansel et al. (2001) en Garcia-Contidente et al. (2013) betrekken ook oudere respondenten in hun onderzoek, waardoor de onderzoekspopulatie vergelijkbaar is met die van de huidige studie.

Naast de relatie tussen pestgedrag en alcohol zal de huidige studie inzoomen op hoe de relatie tussen de verschillende vormen van pestgedrag en de alcoholconsumptie van adolescenten kan worden verklaard. Als eerst zal er worden gekeken naar externaliserend probleemgedrag als onderliggend probleem, dat zowel het pesten als ook het drinken van alcohol kan verklaren. Vervolgens wordt gekeken naar de sociale status van de adolescent, die volgt uit het pestgedrag en die op die manier als mediator zou kunnen fungeren.

Verklaring voor de relatie van pestgedrag en alcoholgebruik: externaliserend probleemgedrag

Een mogelijke verklaring voor de relatie tussen pestgedrag en alcoholgebruik is externaliserend probleemgedrag. De correlatie tussen pesten en alcoholgebruik suggereert dat jongeren die betrokken zijn bij een afwijkende gedraging sneller betrokken zijn bij andere deviante gedragingen, ook wel het *probleemgedrag syndroom* genoemd (Willoughby, Chalmers & Busseri, 2014). Dit syndroom zou kunnen verklaren waarom externaliserend probleemgedrag invloed heeft op zowel pestgedrag als de alcoholconsumptie (Willoughby, Chalmers & Busseri, 2014). De *probleemgedrag theorie* suggereert dat gedragingen van adolescenten correleren en tegelijkertijd plaatsvinden (Jessor & Jessor, 1977). Deze theorie wordt gebruikt om correlaties tussen probleemgedragingen te kunnen begrijpen als manifestaties van een onderliggend syndroom, waaronder roken, marihuana- en alcoholgebruik, pestgedrag, seksuele activiteit en andere externaliserende problemen (Willoughby, Chalmers & Busseri, 2014).

Externaliserend probleemgedrag wordt vaak gekenmerkt door impulsiviteit, hoge negatieve emotionaliteit, agressie en delinquentie (Luk et al., 2012). Pestgedrag gaat vaak gepaard met het vertonen van delinquent en agressief gedrag (Haynie et al., 2001) en kan worden gezien als een onderdeel van externaliserend probleemgedrag (Espelage, Bosworth & Simon, 2000). Pesters hebben een verhoogd risico om betrokken te raken bij criminaliteit, misdaad en alcoholmisbruik (Haynie et al., 2001). Aangezien pesters een verhoogd risico hebben op zowel externaliserend probleemgedrag als alcoholgebruik, wordt verwacht dat adolescenten met externaliserende problemen zowel meer pesten als ook meer alcohol drinken. Externaliserende problemen zou dus de relatie tussen pesten en alcohol kunnen verklaren.

Net als pesters, vertonen pester-slachtoffers hogere niveaus van verbale en fysieke agressie in vergelijking met slachtoffers en niet betrokkenen (Haynie et al., 2001). In een longitudinale studie van Kumpulainen en Räsänen (2000) is gebleken dat pester-slachtoffers meer kans hebben op psychiatrische en relatie problemen, maar ook externaliserend probleemgedrag. Aangezien pester-slachtoffers een verhoogd risico hebben op zowel externaliserend probleemgedrag als alcoholgebruik (Nansel et al., 2004), wordt verwacht dat adolescenten met externaliserende problemen ook pester-slachtoffer kunnen zijn en daarom ook meer alcohol drinken dan slachtoffers en niet betrokkenen. Externaliserend probleemgedrag zou dus ook voor pester-slachtoffers de relatie tussen pestgedrag en alcohol

kunnen verklaren.

Slachtofferschap kan ook leiden tot een toename van externaliserende problemen (Reijntjes, Kamphuis, Prinzie, Boelen, Van der Schoot & Telch, 2011). Slachtoffers hebben vaak verschillende gedragsproblemen, zoals agressie, maar ook negatieve emotionaliteit (Reijntjes et al., 2011). Echter, de meeste studies suggereren dat slachtoffers meer de neiging hebben om angstig, onzeker en depressief te zijn dan andere leeftijdsgenoten (Haynie et al., 2001; Kaltiala-Heino et al., 2000). Er wordt hier dus vanuit gegaan dat slachtoffers lager scoren op het vertonen van externaliserend probleemgedrag in vergelijking met pesters en pesters-slachtoffers. Vergeleken met niet betrokkenen hebben slachtoffers meer de neiging om angstig, onzeker en depressief te zijn. Er wordt dus ook verwacht dat slachtoffers minder externaliserende problemen vertonen (Haynie et al., 2001) en minder drinken (Nansel et al., 2001; Garcia-Contiente et al., 2013) in vergelijking met de niet betrokkenen.

Verklaring voor de relatie van pestgedrag en alcoholgebruik: sociale status

Een andere verklaring voor de relatie tussen pestgedrag en alcohol is de sociale status van een adolescent. Verschillende studies hebben aangetoond dat agressieve en ontwrichtende kinderen vaak worden gezien als populair, ook al zijn ze niet erg geliefd (Cillessen & Mayeux, 2004; Prinstein & Cillessen, 2003). Vooral tijdens de adolescentie wordt agressiviteit vaak gekoppeld aan populariteit (Caravita & Di Blasio, 2008). Populariteit en de daarmee gepaard gaande hoge sociale status is vooral in de adolescentie belangrijk. Pesten (ook een vorm van agressie) zou dus een manier kunnen zijn om een hogere sociale status te krijgen of te behouden (Cillessen & Borch, 2006). Inderdaad worden pesters ook vaak omschreven als zeer krachtige en populaire adolescenten (Nansel et al., 2001). Een mogelijke verklaring voor de positieve associatie tussen pesten en alcoholgebruik is dat pesters een hogere sociale status nastreven, en het drinken van alcohol kan een manier zijn om dat ook te realiseren (Vieno, Gini & Santinello, 2011). Ook blijkt uit onderzoek van Juvonen, Graham & Schuster (2003) dat pesters een hogere sociale status hebben dan jongeren die niet pesten. Pesten zou een manier kunnen zijn om deze hoge status te handhaven (Caravita, Di Blasio & Salmivalli, 2009).

Een verklaring hiervoor komt voort uit de theorie van Moffit (1993). Volgens de theorie van Moffit (1993) is de adolescentie een fase waarin jongeren biologisch gezien volwassen worden. Maar tegelijkertijd worden jongeren door hun sociale omgeving nog niet als volledige volwassenen beschouwd. Dit wordt ook wel de '*maturity gap*' genoemd. Het overbruggen van de maturity gap gaat gepaard met het vertonen van grensoverschrijdend

gedrag, dat hen populariteit en een volwassen status oplevert onder peers. Als mogelijke verklaring stelt Moffit (1993) dat grensoverschrijdend gedrag (zoals alcoholconsumptie op jonge leeftijd) statusverhogend werkt omdat het een uiting is van zelfstandig en/of volwassen gedrag. Bovendien blijkt het zo te zijn dat vriendengroepen met een hoge alcoholconsumptie hogere populariteit hebben, en dus een hogere sociale status in een schoolnetwerk (Galuppe, 2014; Moody et al., 2011). Het combineren van het feit dat hoge sociale status belangrijk is voor adolescenten en het feit dat het consumeren van alcohol deze sociale status kan verhogen, kan worden gezien als motivatie voor adolescenten om alcohol te consumeren (Galuppe, 2014).

Net als pesters vertonen pester-slachtoffers ook agressief gedrag, maar hun gedrag heeft een andere invloed op hun sociale aanpassing (Perren & Alsaker, 2006). Pesters zijn vaak heel populair, terwijl pester-slachtoffers over het algemeen worden afgewezen door leeftijdsgenoten (Perren & Alsaker, 2006). Pester-slachtoffers zijn vaak de adolescenten waar klasgenoten een hekel aan hebben (Veenstra et al., 2005). Reden hiervoor is dat pester-slachtoffers veel asociaal gedrag vertonen, lage zelfbeheersing hebben zich niet sociaal opstellen tegenover klasgenoten (Veenstra et al., 2005). Zij worden ook gezien als onpopulair, wat wordt gekoppeld aan een lage sociale status (Juvonen, Graham & Schuster, 2003). De sociale status van de pester-slachtoffers is lager dan die van pesters, maar hoger als die van slachtoffers. Slachtoffers worden namelijk nog vaker afgewezen door leeftijdsgenoten in vergelijking met pester-slachtoffers (Perren & Alsaker). Vaak wordt verondersteld dat slachtoffers sociale vaardigheden missen, waardoor ze vaker sociaal worden afgewezen door leeftijdsgenoten (Perren & Alsaker, 2006). Slachtoffers van pestgedrag zijn net als de pester-slachtoffers minder populair dan de pesters en de niet betrokkenen (Juvonen, Graham & Schuster, 2003). Longitudinaal onderzoek van Moody et al., (2011) toont aan dat onpopulaire adolescenten het minste alcohol drinken, wat de reden kunnen zijn dat deze twee groepen minder alcohol drinken dan de groep pesters.

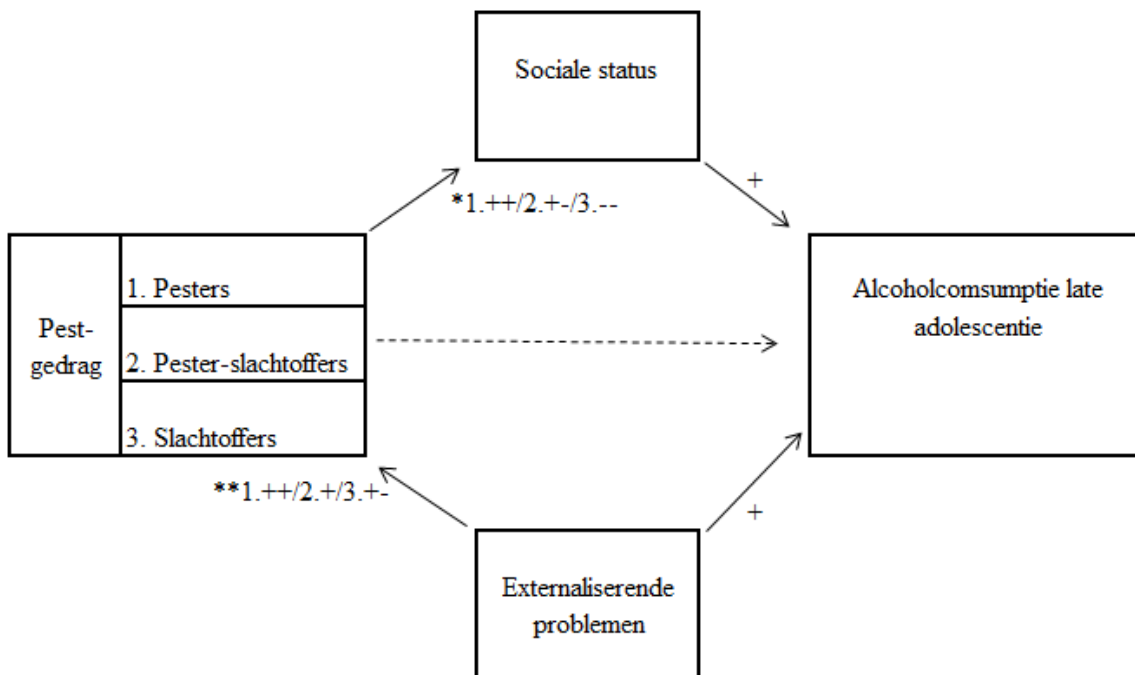
De huidige studie

De link tussen alcoholgebruik en pesten bij adolescenten is in voorafgaand onderzoek regelmatig bevestigd (Peleg-Oren et al., 2010; Haydie et al., 2001; Radliff et al., 2012). Een belangrijke verklaring hiervoor is te vinden in de stelling dat verschillende vormen van probleemgedrag onderling samenhangen (Willoughby, Chalmers & Busseri, 2004). Voor bepaalde groepen van pestgedrag kunnen zowel externaliserende probleemgedragingen als het alcoholgebruik indicatoren zijn voor de onderliggende probleemfactor. Externaliserend

DE RELATIE TUSSEN PESTGEDRAG EN ALCOHOLCONSUMPTIE

probleemgedrag is echter nog nooit meegenomen als onderliggende factor voor de relatie tussen pestgedrag en het alcoholgebruik van adolescenten. Dit geldt ook voor de sociale status van een adolescent, die volgt uit het pestgedrag en zo als mediator zou kunnen functioneren.

In dit onderzoek wordt gezocht naar een verklaring voor de relatie tussen pestgedrag van adolescenten en hun alcoholgebruik. De onderzoeksvragen luiden dan ook: **‘Wordt de relatie tussen pestgedrag en alcoholgebruik verklaard door de sociale status van jongeren die bij pestgedrag betrokken zijn? En kan externaliserend probleemgedrag de relatie tussen pestgedrag en de alcoholconsumptie verklaren?’**

NB: De niet betrokkenen zijn gebruikt als referentiegroep en niet meegenomen in het model.

**Pesters hebben een hoge sociale status. De sociale status van de pester-slachtoffers is lager dan die van de pesters, maar hoger als die van de slachtoffers wanneer wordt vergeleken met de niet betrokkenen.*

***Pesters scoren hoog op het vertonen van externaliserende problemen, pesters-slachtoffers scoren gemiddeld op externaliserende problemen en slachtoffers laag in vergelijking met niet betrokkenen.*

DE RELATIE TUSSEN PESTGEDRAG EN ALCOHOLCONSUMPTIE

Hypotheses:

H1: Pesters en pesters-slachtoffers drinken meer alcohol dan slachtoffers en niet betrokkenen, terwijl slachtoffers het minst drinken van alle groepen.

H2: Externaliserend probleemgedrag is van invloed op de relatie tussen pestgedrag en alcoholconsumptie voor zowel pesters als voor pesters-slachtoffers (zie**)

H3: De relatie tussen pestgedrag en alcoholconsumptie voor zowel pesters, pester-slachtoffers en slachtoffers kan worden verklaard door sociale status. (zie*)

Methode

Procedure

Het HBSC-onderzoek (Health Behavior in School-aged Children) maakt gebruik van een aselecte clustersteekproef van scholen in het voortgezet onderwijs. Reguliere scholen met de schoolniveaus vmbo, havo en vwo komen voor het onderzoek in aanmerking. Per deelnemende school is uit elk leerjaar willekeurig een klas als cluster getrokken. De uiteindelijke steekproef van basisschoolleerlingen bedroeg 1597 leerlingen en 5571 leerlingen uit het voortgezet onderwijs. Deze leerlingen vormen de representatieve steekproef van 11- tot 16-jarigen.

Design

Het onderzoek maakt gebruik van HBSC data die elke vier jaar wordt verzameld onder Nederlandse scholieren. Het HBSC netwerk is een internationaal samenwerkingsverband van onderzoekers die samenwerken aan een cross-nationaal onderzoek onder scholieren. Het is een cross-sectionele studie naar het gedrag, welzijn, gezondheid en de sociale omgeving van kinderen in Europa en Noord-Amerika. In 2013 is het onderzoek uitgevoerd in ruim 40 landen, waar in totaal meer dan 200,000 kinderen aan mee hebben gedaan.

De landen die deelnemen aan het HBSC onderzoek zijn verplicht de voorschriften en protocollen van de internationale organisatie van HBSC te hanteren (Currie e.a.,2014). Een verplichte vragenlijst bevat vragen die alle deelnemende landen ongewijzigd moeten gebruiken. Naast deze verplichte vragen zijn landen vrij om zelf vragen of onderwerpen toe te voegen. In het Nederlandse onderzoek zijn vragen over de woonsituatie en alcoholgebruik toegevoegd.

Sample

Nederlandse adolescenten tussen 10 en 16 jaar in groep 8 van het basisonderwijs (gemiddelde leeftijd 11,2 jaar) en het voortgezet onderwijs (gemiddelde leeftijd 13,9 jaar) deden mee aan het onderzoek. Het geslacht van de scholieren was ongeveer gelijk verdeeld, in het basisonderwijs was 50% jongen en in het voortgezet onderwijs 51%.

Meetinstrumenten

Pestgedrag wordt gemeten aan de hand van verschillende items. De relevante items over pestgedrag luiden als volgt: 'Hoe vaak ben je in de laatste maanden gepest op school?' en 'Hoe vaak heb je in de laatste paar maanden meegedaan aan het pesten van een andere leerling op school?'. De antwoordcategorieën (5-punt Likertschaal) van deze items zijn zo opgesteld, dat een hoge score een hoge mate van pestgedrag inhield. De schaal loopt van 1 (Ik ben in de laatste maanden nog nooit gepest op school/ Ik heb in de laatste maanden geen enkele andere leerling gepest) tot 5 (een paar keer per week). Pestgedrag zal worden onderscheiden in vier categorieën: 'slachtoffers', 'pesters-slachtoffers', 'pesters' en 'niet betrokkenen'. Om pestgedrag op deze manier te onderscheiden zijn eerst de variabelen 'gepest' (1=geen slachtoffer (0), 2-5=wel slachtoffer (1)) en 'pesten' (1=niet gepest (0), 2-5=wel gepest (1)) aangemaakt. Als een adolescent positief scoort op gepest worden en negatief op pesten, is de adolescent een slachtoffer (1). Wanneer een adolescent zowel positief scoort op gepest worden en pesten, dan wordt deze tot de groep pester-slachtoffer (2) gerekend. Als een adolescent negatief scoort op gepest worden en positief op pesten, is de adolescent een pester (3). Indien de adolescent zowel negatief scoort op gepest worden als pesten, dan wordt deze tot de groep niet betrokkenen (4) gerekend.

Alcoholconsumptie is gemeten door een tweetal items. De eerste vraag 'Op hoeveel van de drie weekend-dagen drink je meestal alcohol?' kon worden beantwoord met 'ik drink (meestal) niet in het weekend, '1 dag', '2 dagen' of '3 dagen'. Weekenddagen zijn vrijdag, zaterdag en zondag. De tweede vraag 'Als je op een dag alcohol drinkt, hoeveel glazen alcohol drink je dan meestal op zo'n dag?' kon in 10 antwoordcategorieën worden beantwoord (voorbeelden zijn: een glas bier, een glas wijn, een glas Sherry en een glas sterke drank). Deze liepen uiteen van 'Ik drink nooit alcohol, minder dan 1 glas, 1 glas per dag, 2 glazen per dag, 3 glazen per dag, 4 glazen per dag, 5 glazen per dag, 6 glazen per dag, 7-10 glazen per dag en meer dan 10 glazen per dag'. Van deze items is één score gemaakt door het aantal dagen te vermenigvuldigen met het aantal glazen per dag. Dit is gedaan tijdens het

DE RELATIE TUSSEN PESTGEDRAG EN ALCOHOLCONSUMPTIE

cleanen van de dataset, waarbij de variabele 'qfwkend' het aantal glazen alcoholhoudende dranken is tijdens weekenddagen.

Externaliserende problemen zijn gemeten aan de hand van de *Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ)*. Deze vragenlijst brengt psychische problemen op basis van zelfrapportage in kaart (Goodman, 1997). De SDQ heeft vijf subschalen: emotionele problemen, gedragsproblemen, hyperactiviteit/aandachtstekort, problemen met leeftijdsgenoten en pro sociaal gedrag (Goodman, 1997). Voor externaliserende problemen is een bestaande score gebruikt uit de data, ook wel '*conduct problems*' genoemd. In totaal zijn er vijf vragen gesteld over externaliserend probleemgedrag, waarbij drie antwoordcategorieën mogelijk zijn: nooit(0), soms(1) en heel vaak(3).

Sociale status van de leerlingen is gemeten op basis van één item. In het HBSC-onderzoek is sociale status gemeten aan de hand van zelf gerapporteerde populariteit. Dit is een valide maatstaf om sociale status te meten (Juvonen, Graham & Schuster, 2003). In het onderzoek is gevraagd: 'Hoe populair ben jij in jouw klas, denk je zelf?' waarbij er zes antwoordcategorieën zijn die uiteenlopen van heel onpopulair (1) tot heel populair (6). Op basis van deze variabele wordt de mate van populariteit van de adolescent gemeten.

Geslacht wordt binnen het onderzoek meegenomen als controle variabele. Voor geslacht is een dichotome variabele aangemaakt, 'meisje (1)', waarbij jongens de referentiecategorie zijn (0).

Data-analyse

Voor de data-analyse is gebruik gemaakt van het statistische programma IBM SPSS Statistics 20. Om de onderzoeksvragen te beantwoorden is gebruik gemaakt van een (meervoudige) regressieanalyse. Voorafgaand aan het uitvoeren van de analyses zijn de participanten met missende waarden uit de steekproef verwijderd en is er getoetst op uitbijters. Vervolgens is vastgesteld of de data aan de modelaannamen van een (meervoudige) regressieanalyse voldoen. De residuen moeten namelijk normaal verdeeld zijn, de waarnemingen onafhankelijk van elkaar, het verband tussen de onafhankelijke variabele en de afhankelijke variabele moet lineair zijn en er moet sprake zijn van homoscedasticiteit. Vervolgens zijn de beschrijvende statistieken opgevraagd voor elke afzonderlijke variabele. Om te toetsen voor de confounder 'externaliserend probleemgedrag' en de mediator 'sociale status' is gebruik gemaakt van het stappenplan van Baron en Kenny (1986). In de eerste stap van deze analyse is gekeken naar hoofdeffecten van 'pestgedrag' op de 'alcoholconsumptie'. In de tweede stap is er volgens Baron en Kenny (1986) gekeken naar de relatie van de verschillende vormen van pestgedrag

DE RELATIE TUSSEN PESTGEDRAG EN ALCOHOLCONSUMPTIE

met externaliserende problemen en naar de relatie van pestgedrag met populariteit in afzonderlijke analyses. Als laatste is gekeken naar de effecten van zowel externaliserend probleemgedrag als confounder en sociale status als mediator op de relatie tussen pestgedrag en alcoholconsumptie. Hier zijn aparte regressieanalyses voor uitgevoerd. Er is daarbij een significantieniveau gehanteerd van $p < .05$. Als laatste is er gecontroleerd of sekse van invloed is op deze relaties.

Resultaten

Beschrijvende statistieken.

In tabel 1 zijn de beschrijvende statistieken weergegeven voor pestgedrag, alcoholconsumptie, externaliserende problemen, populariteit en geslacht. Voor de categorische variabelen is het aantal respondenten (N) en het aantal in procenten van het totaal (%) aangegeven. Voor de continue variabelen zijn naast het aantal respondenten ook de gemiddelde score (M), de minimum te behalen score (min), de maximum te behalen score ($max.$) en de standaarddeviatie (SD) aangegeven.

Tabel 1 laat zien dat iets meer dan de helft (50,4) van de respondenten een meisje is ($N=2864$). Daarnaast zijn de meeste respondenten niet betrokken bij pestgedrag, maar heeft bijna 35% enige vorm van betrokkenheid. Ruim 13% wordt soms of vaak gepest. 77% van de jongeren drinkt geen alcoholhoudende dranken in het weekend. Dit houdt in dat 23% van de jongeren wel drinkt in het weekend en dit is verdeeld van een half glas tot aan 30 glazen. Bovendien valt op dat de respondenten gemiddeld laag scoren op externaliserende problemen, maar gemiddeld hoog op zelf gerapporteerde populariteit.

DE RELATIE TUSSEN PESTGEDRAG EN ALCOHOLCONSUMPTIE

Tabel 1. Beschrijvende statistieken van de variabelen Pestgedrag, Alcoholconsumptie, Externaliserende problemen, Populariteit en Geslacht.

	<i>N</i>	<i>Gemiddelde</i>	<i>SD</i>	<i>%</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maximum</i>
Pestgedrag:	5444					
Niet betrokkenen	3556			65.3		
Slachtoffer	713			13.1		
Pesters/slachtoffers	392			7.2		
Pester	783			14.4		
Alcoholconsumptie	5628	.44	.75		0	30
Externaliserende problemen	5564	1.83	1.51		0	10
Hoe populair ben jij?	5326	3.74	1.21		1	6
Meisjes	2864			50.4		
Jongens	2818			49.6		

Noot. *N* = aantal respondenten. *SD* = standaarddeviatie. % = percentage.

Pestgedrag, alcoholconsumptie en externaliserende problemen

Om te onderzoeken of pestgedrag een voorspeller is voor de alcoholconsumptie van adolescenten is een lineaire regressieanalyse uitgevoerd. Volgens het stappenplan van Baron en Kenny (1986) wordt eerst naar de directe relatie van de onafhankelijke en afhankelijke variabele gekeken, in dit geval pestgedrag en alcoholconsumptie. Tabel 2 toont aan dat adolescenten die betrokken zijn bij pestgedrag inderdaad een ander patroon van alcoholconsumptie laten zien dan de niet betrokkenen: pesters en pesters-slachtoffers drinken meer dan jongeren niet betrokken adolescenten. De effectgrootte is voor pesters het grootst ($\beta = .12, p < .001$), wat betekent dat zij het meest drinken. Echter, het slachtoffer zijn van pesten is negatief geassocieerd met alcoholgebruik ($\beta = -.06, p < .001$); zij drinken dus het minst van alle groepen. Jongens en meisjes verschillen niet in het consumeren van alcohol, want er is sprake van een niet-significant effect ($p > .05$).

Vervolgens is stap twee uitgevoerd. Hier is de relatie tussen externaliserende problemen en de verschillende vormen van pestgedrag onderzocht. Externaliserende problemen komen het meest voor bij pester-slachtoffers ($\beta = .21, p < .001$) en het minst bij slachtoffers ($\beta = .05, p < .001$). Echter, de slachtoffers van pestgedrag vertonen wel meer externaliserende problemen dan de niet betrokken adolescenten.

In stap drie zijn externaliserende problemen toegevoegd om vast te stellen in hoeverre dit invloed heeft op de relatie tussen het pestgedrag en de alcoholconsumptie. Aan de hand

DE RELATIE TUSSEN PESTGEDRAG EN ALCOHOLCONSUMPTIE

van tabel 2 kan afgeleid worden dat de effectgroottes na het toevoegen van externaliserende problemen zijn veranderd. Voor jongens en meisjes is nog steeds geen significant verschil gevonden na het toevoegen van externaliserende problemen ($p > .05$). Voor slachtoffers wordt de relatie tussen pestgedrag en alcoholconsumptie beïnvloed door externaliserende problemen, want het negatieve effect van slachtofferschap op de alcoholconsumptie lijkt iets groter te zijn geworden en is nog steeds significant ($\beta = -.07$, $p < .001$). Het effect tussen pestgedrag en alcoholconsumptie voor pester-slachtoffers verdwijnt echter wanneer externaliserende problemen wordt toegevoegd als confounder ($\beta = -.00$, $p = .90$). Dit houdt in dat wanneer er rekening wordt gehouden met externaliserende problemen, de relatie tussen het pester-slachtoffer zijn en het consumeren van alcohol niet meer bestaat. Voor pesters daarentegen, hebben externaliserende problemen een verzwakkend effect op pestgedrag en alcoholconsumptie, aangezien het effect kleiner wordt ($\beta = .09$, $p < .001$). De verschillen zijn echter niet heel groot, en in grote lijnen blijft het patroon bestaan.

Tabel 2: Resultaten lineaire regressieanalyse: Pestgedrag en alcoholgebruik: met en zonder controle voor externaliserende problemen. Gecontroleerd voor geslacht.

Variabelen	Alcoholconsumptie			Alcoholconsumptie		
	B	S.E.	B	B	S.E.	B
Pestgedrag (ref: niet betrokkenen)						
Slachtoffers	-.59	.15	-.06***	-.77	.14	-.07***
Pesters/slachtoffers	.46	.19	.03**	-.02	.20	-.00
Pesters	1.24	.14	.12***	.91	.15	.09***
Geslacht (ref: jongen)	-.09	.10	-.01	-.02	.10	-.00
Externaliserende problemen				.36	.03	.15***
 R ²	 .02			 .04		

Noot: * $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$.

Pestgedrag, alcoholconsumptie en populariteit

Zoals eerder is geconcludeerd, drinken slachtoffers van pestgedrag minder alcohol, terwijl pesters juist meer alcohol drinken. Om na te gaan of de mate van populariteit van de adolescenten deze verschillen kan verklaren is er nogmaals een lineaire regressieanalyse uitgevoerd volgens het stappenplan van Baron en Kenny (1986). Naast de relatie tussen alcohol en pestgedrag is vervolgens stap twee onderzocht. Hier is gekeken naar de relatie tussen pestgedrag en populariteit. Hieruit kan geconcludeerd worden dat pestgedrag inderdaad

DE RELATIE TUSSEN PESTGEDRAG EN ALCOHOLCONSUMPTIE

een relatie heeft met populariteit ($p < .001$). Pesters zijn het populairst ($\beta = .09, p < .001$) en slachtoffers zijn het minst populair ($\beta = -.21, p < .001$). Dit betekent dat pesters een hogere sociale status hebben dan de niet betrokken jongeren, pester-slachtoffers gemiddeld scoren ($\beta = -.07, p < .001$) op sociale status, maar wel lager dan de niet betrokken jongeren. hebben een veel lagere sociale status dan niet betrokkenen.

Vervolgens is stap drie uitgevoerd, waarbij er is gekeken of populariteit de relatie tussen pestgedrag en alcoholconsumptie kan verklaren. Voor jongens en meisjes is nog steeds geen significant verschil gevonden na het toevoegen van populariteit ($p > .05$). De resultaten in tabel 3 laten zien dat voor zowel pesters ($\beta = .11, p < .001$) als slachtoffers ($\beta = -.04, p < .001$) het effect iets kleiner is geworden wanneer populariteit wordt toegevoegd. Dit betekent dat de relatie tussen pestgedrag, voor pesters en slachtoffers, met alcoholconsumptie deels verklaard wordt door de populariteit van de adolescent. In beide gevallen kan gesproken worden van partiële mediatie. Voor pester-slachtoffers wordt de relatie met alcoholconsumptie niet verklaard door populariteit, aangezien de effectgrootte iets toegenomen is ($\beta = .04, p < .001$). Ook hier zijn de verschillen heel klein, en blijft het gevonden patroon bestaan.

Tabel 3: Resultaten lineaire regressieanalyse: Pestgedrag en alcoholgebruik: met en zonder controle voor populariteit.

Gecontroleerd voor geslacht.

<i>Variabelen</i>	<i>Alcoholconsumptie</i>			<i>Alcoholconsumptie</i>		
	<i>B</i>	<i>S.E.</i>	<i>B</i>	<i>B</i>	<i>S.E.</i>	<i>B</i>
Pestgedrag (ref: niet betrokkenen)						
Slachtoffers	-.59	.15	-.06***	-.42	.15	-.04**
Pesters/slachtoffers	.46	.19	.03**	.55	.20	.04**
Pesters	1.24	.14	.12***	1.16	.15	.11***
Geslacht (ref: jongen)	-.09	.10	-.01	0.16	.10	.00
Populariteit				.25	.043	.08***
R ²	.02			.03		

Noot: * $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$.

Discussie

In deze studie is onderzocht of adolescenten die pesten meer alcohol drinken dan jongeren die niet pesten. Bovendien is gekeken of dit te verklaren valt door verhoogde externaliserende problemen of door de hoge sociale status van de jongeren die pesten. Zoals verwacht hebben adolescenten die betrokken zijn bij pestgedrag een ander patroon van alcoholconsumptie dan de niet betrokken adolescenten. Jongeren die als pester betrokken zijn bij pestgedrag drinken meer alcohol dan de andere groepen. Slachtoffers van pestgedrag drinken het minst: zij drinken nog minder dan de niet betrokkenen. Voor slachtoffers wordt ook de relatie tussen pestgedrag en alcoholconsumptie beïnvloed door externaliserende problemen. Dit is niet het geval voor de pester-slachtoffers: uit de resultaten blijkt wanneer er rekening wordt gehouden met externaliserende problemen, de relatie tussen pestgedrag en alcoholconsumptie niet meer bestaat. Voor pesters daarentegen, hebben externaliserende problemen een verzwakkend effect op pestgedrag en alcoholconsumptie. De relatie tussen pestgedrag en alcoholconsumptie wordt voor pesters en slachtoffers deels verklaard door de populariteit van de adolescent. Voor pester-slachtoffers wordt deze relatie niet verklaard door populariteit. Echter zijn de verschillen heel klein, en blijft het gevonden patroon bestaan. Ook is er geen significant verschil gevonden tussen jongens en meisjes, zelfs niet na het toevoegen van externaliserende problemen en sociale status.

In overeenstemming met voorgaande onderzoeken (Haynie et al., 2001; Niemelä et al., 2011) en conform aan de verwachtingen, blijkt dat jongeren die pesten meer drinken dan de andere groepen die betrokken zijn bij pestgedrag. Uit voorgaand onderzoek blijkt dat verschillende probleemgedragingen sterk kunnen samenhangen en daarbij samen één onderliggend syndroom vormen (Jessor & Jessor, 1977). Kinderen die pesten vertonen vaak meer (externaliserende) probleemgedragingen tegelijk (Nansel et al., 2001; Garcia-Contiente et al., 2013). Dit blijkt ook uit de resultaten. Echter, tegen de verwachting in blijkt dat externaliserende problemen het meest voorkomen bij pesters/slachtoffers. Pesters scoren daarentegen gemiddeld op externaliserend probleemgedrag. Een methodologische verklaring kan zijn dat de prevalentie van pesten en externaliserend probleemgedrag gebaseerd is op zelf gerapporteerde resultaten. Zelfrapportage van externaliserend probleemgedrag zou kunnen leiden tot een onderschatting van het probleemgedrag (Phares, Compas & Howell, 1989). Recent onderzoek toont aan dat pester-slachtoffers onvoorspelbaar zijn en extreme vormen van zowel externaliserend als internaliserend probleemgedrag vertonen (Kelly, Newton, Stapinski, Slade, Barrett, Conrad & Teesson, 2015). Dit onvoorspelbare gedrag kan verklaren

DE RELATIE TUSSEN PESTGEDRAG EN ALCOHOLCONSUMPTIE

waarom pester-slachtoffers in dit onderzoek het hoogst scoren op externaliserend probleemgedrag. Overeenkomend met de verwachting blijkt dat slachtoffers de minste externaliserende problemen hebben.

De verwachting was dat de controle voor externaliserende problemen de relatie tussen pestgedrag en alcoholgebruik zou kunnen wegnemen. Uit de resultaten komt naar voren dat externaliserend probleemgedrag inderdaad een verzwakkend effect heeft op pestgedrag en alcoholgebruik. Een deel van deze relatie wordt dus verklaard door het feit dat beiden samenhangen met externaliserende problemen (Jessor & Jessor, 1977; Willoughby, Chalmers & Busseri, 2014). Externaliserend probleemgedrag beïnvloedt ook de relatie tussen pestgedrag en alcoholconsumptie voor slachtoffers, maar nu in tegenovergestelde zin, want het negatieve effect van slachtofferschap op de alcoholconsumptie lijkt zelfs iets groter geworden na het toevoegen van externaliserende problemen. Het verschil is echter heel erg klein (van 0.3 naar 0.4). De relatie van pester-slachtoffers en alcoholgebruik verdwijnt na het toevoegen van externaliserend probleemgedrag als confounder. Dit betekent dat voor pester-slachtoffers externaliserende problemen gerelateerd zijn aan pestgedrag, maar ook aan alcoholgebruik. Hierdoor verdwijnt de relatie tussen alcoholgebruik en pesten als je voor externaliserende problemen controleert. Dit is een bevestiging van het feit dat de samenhang door externaliserende problemen ontstaat. Pester-slachtoffers hebben dus een verhoogd risico op zowel externaliserend probleemgedrag als alcoholgebruik (Nansel et al., 2004). De resultaten van het huidige onderzoek bevestigen dus deels de voorafgaande studies.

Verder blijkt ook dat het hogere alcoholgebruik van pesters gedeeltelijk door hun populariteit verklaard kan worden. De analyses laten inderdaad zien dat pesters het populairst zijn. Alcoholgebruik tijdens de adolescentie wordt dus gebruikt om de sociale status te verbeteren (Galuppe, 2014; Moffit, 1993). Pesters worden door klasgenoten bestempeld als populair, wat wordt gekoppeld aan een hoge sociale status (Juvonen, Graham & Schuster, 2003; Moody et al., 2011). Het combineren van het feit dat hoge sociale status belangrijk is voor adolescenten en het feit dat alcoholgebruik deze sociale status kan verhogen, kan dus worden gezien als motivatie voor pesters om alcohol te consumeren (Galuppe, 2014).

Zoals verwacht zijn slachtoffers het minst populair. Dit komt overeen met het onderzoek van Juvonen, Graham & Schuster (2003). Bovendien drinken zij ook minder alcohol. Dat is in overeenstemming met het longitudinale onderzoek van Moody et al. (2011), waaruit bleek dat onpopulaire adolescenten het minste drinken. Uit de resultaten komt naar voren dat de relatie tussen alcoholconsumptie en pestgedrag van pesters en slachtoffers deels wordt verklaard door de populariteit van de adolescent. In beide gevallen is sprake van

DE RELATIE TUSSEN PESTGEDRAG EN ALCOHOLCONSUMPTIE

partiële mediatie. De relatie van pester-slachtoffers en hun alcoholgebruik wordt echter niet verklaard door populariteit. Ook deze uitkomst kan worden verklaard door het feit dat er nog weinig onderzoek is gedaan naar pester-slachtoffers (Haynie et al., 2001). De resultaten van het huidige onderzoek bevestigen dus deels de voorafgaande studies.

Kortom, adolescenten die betrokken zijn bij pestgedrag laten een ander patroon van alcoholgebruik zien dan niet betrokken adolescenten. Jongeren die als pester betrokken zijn bij pestgedrag drinken meer alcohol dan de andere groepen. Slachtoffers daarentegen, drinken minder alcohol dan de anderen. Dit verschilt niet voor jongens en meisjes. Het alcoholgebruik van jongeren die pesten hangt voor een deel samen met externaliserend probleemgedrag. Dit geldt ook voor slachtoffers, alleen dan in negatieve zin. Ook populariteit verklaart een deel van de relatie met alcohol voor deze twee groepen. Dit geldt niet voor pester-slachtoffers, populariteit is geen verklaring voor de relatie tussen alcoholgebruik hun pestgedrag. Ook verdwijnt de relatie met alcoholgebruik en pesten wanneer er voor externaliserend probleemgedrag wordt gecontroleerd.

Verschillende beperkingen moeten worden overwogen bij de interpretatie van de bovenstaande bevindingen. Er is sprake van een cross-sectioneel onderzoek, waardoor moeilijk uitspraken kunnen worden gedaan over de richting van de gevonden resultaten. Bovendien is er gebruik gemaakt van zelfrapportage, waar de adolescent over gevoelige onderwerpen nog wel sociaal wenselijk zou kunnen antwoorden. Het toegeven van alcoholgebruik onder de leeftijdsgrens van de wet zou voor sommige adolescenten als moeilijk kunnen worden ervaren. Dit zou kunnen betekenen dat de resultaten van het onderzoek niet volledig overeenkomen de werkelijkheid. Ondanks deze beperkingen is de huidige studie vernieuwend op het gebied van alcoholgebruik en pestgedrag. Externaliserend probleemgedrag is namelijk nog nooit meegenomen als onderliggende factor en sociale status ook niet als verklaring voor deze relatie. Daarnaast is de omvang van de steekproef groot genoeg om een goede afspiegeling te zijn voor de Nederlandse populatie adolescenten tussen de 10 en 16 jaar. Ook bieden de bevindingen sterke steun voor een vroegtijdige evaluatie van pestgedrag, in het bijzonder wanneer adolescenten betrokken zijn als pester of pester-slachtoffer. Deze twee groepen hebben extra aandacht nodig tijdens preventieprogramma's over alcohol. Onderwijs en preventieprogramma's zijn van belang bij de interpretaties van de huidige resultaten. Er moet bij deze programma's over alcoholgebruik rekening worden gehouden met verschillende vormen van pestgedrag, aangezien deze invloed hebben op het alcoholgebruik van adolescenten. Ook moet er rekening worden gehouden met verschillende

DE RELATIE TUSSEN PESTGEDRAG EN ALCOHOLCONSUMPTIE

risicofactoren, zoals externaliserend probleemgedrag en populariteit, aangezien deze van voor sommige groepen van invloed kunnen zijn.

Literatuurlijst

- Archimi, A., & Kuntsche, E. (2014). Do offenders and victims drink for different reasons? Testing mediation of drinking motives in the link between bullying subgroups and alcohol use in adolescence. *Addictive behaviors*, *39*(3), 713-716.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.addbeh.2013.11.011>
- Baughman, H.M., Dearing, S., Giammarco, E., & Vernon, P. A. (2012). Relationships between bullying behaviours and the Dark Triad: A study with adults. *Personality and Individual Differences*, *52*, 571-575. doi:10.1016/j.paid.2011.11.02
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, *51*, 1173-1182. doi:10.1037/0022-3514.51.6.1173
- Cillessen, A. H., & Borch, C. (2006). Developmental trajectories of adolescent popularity: A growth curve modelling analysis. *Journal of Adolescence*, *29*(6), 935-959. doi:
[doi:10.1016/j.adolescence.2006.05.005](https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2006.05.005)
- Cillessen, A. H. N., & Mayeux, L. (2004). From censure to reinforcement: Developmental changes in the association between aggression and social status. *Child Development*, *75*, 147-163. doi: DOI: 10.1111/j.1467-8624.2004.00660.x
- Caravita, S., Di Blasio, P., & Salmivalli, C. (2009). Unique and interactive effects of empathy and social status on involvement in bullying. *Social development*, *18*(1), 140-163. doi:
[10.1111/j.1467-9507.2008.00465.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2008.00465.x)
- Espelage, D. L., Bosworth, K., & Simon, T. R. (2000). Examining the social context of bullying behaviors in early adolescence. *Journal of Counseling & Development*, *78*(3), 326-333. doi: DOI: 10.1002/j.1556-6676.2000.tb01914.x
- Espelage, D. L., Swearer, S., M. (2003). Research on School Bullying and Victimization: What Have We Learned and Where Do We Go From Here? *School Psychology Review*, *32*, 365-383.

DE RELATIE TUSSEN PESTGEDRAG EN ALCOHOLCONSUMPTIE

- Gallupe, O. (2014). Social status versus coping as motivation for alcohol use. *Journal of Youth Studies*, 17(1), 79-91. doi: 10.1080/13676261.2013.793792
- Garcia-Contiente, X., Pérez-Giménez, A., Espelt, A., & Nebot Adell, M. (2013). Bullying among schoolchildren: differences between victims and aggressors. *Gaceta Sanitaria*, 27(4), 350-354. <http://dx.doi.org/10.1016/j.gaceta.2012.12.012>
- Goodman R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire: a research note. *J Child Psychol Psychiatry* 38(5):581-586.
- Haynie, D. L., Nansel, T., Eitel, P., Davis Crump, A., Saylor, K., Yu, K., & Simons-Morton, B.(2001). Bullies, victims and bully/victims: Distinct groups of at-risk youth. *The Journal of Early Adolescence*, 21(1), 29-49. doi: 10.1177/0272431601021001002
- Heuveln, K., Gaag, M. van der, & Duiven, R. (2012). Landelijk onderzoek pesten 2012. Primair onderwijs. Zwolle: School & Innovatie Groep.
- Hoertel, N., Le Strat, Y., Lavaud, P., & Limosin, F. (2012). Gender effects in bullying: Results from a national sample. *Psychiatry research*, 200(2), 921-927. doi: [doi:10.1016/j.psychres.2012.03.036](https://doi.org/10.1016/j.psychres.2012.03.036)
- Horrevorts, E. M., Monshouwer, K., Wigman, J. T., & Vollebergh, W. A. (2014). The relation between bullying and subclinical psychotic experiences and the influence of the bully climate of school classes. *European child & adolescent psychiatry*, 23(9), 765-772. doi: DOI 10.1007/s00787-014-0524-0
- Jessor, R., & Jessor, S. (1977). Problem behavior and psychosocial development: A longitudinal study of youth. New York: Academic Press.
- Juvonen, J., Graham, S., & Schuster, M. A. (2003). Bullying among young adolescents: The strong, the weak, and the troubled. *Pediatrics*, 112(6), 1231-1237. doi: DOI: 10.1542/peds.112.6.1231
- Kelly, E. V., Newton, N. C., Stapinski, L. A., Slade, T., Barrett, E. L., Conrod, P. J., & Teesson, M. (2015). Suicidality, internalizing problems and externalizing problems among adolescent bullies, victims and bully-victims. *Preventive medicine*, 73, 100-105. doi: [doi:10.1016/j.ypmed.2015.01.020](https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2015.01.020)

DE RELATIE TUSSEN PESTGEDRAG EN ALCOHOLCONSUMPTIE

- Kim, Y. S., Leventhal, B. L., Koh, Y. J., Hubbard, A., & Boyce, W. T. (2006). School bullying and youth violence: causes or consequences of psychopathologic behavior?. *Archives of general psychiatry*, *63*(9), 1035-1041. doi: doi:10.1001/archpsyc.63.9.1035.
- Kumpulainen, K., & Räsänen, E. (2000). Children involved in bullying at elementary school age: their psychiatric symptoms and deviance in adolescence: an epidemiological sample. *Child abuse & neglect*, *24*(12), 1567-1577. doi: doi:10.1016/S0145-2134(00)00210-6
- Kumpulainen, K., Rasanen, E., Henttonen, I., Almqvist, F., Kresanov, K., Linna, S. L., Moilanen, I., Piha, J., Tamminen, T., & Puura, K. (1998). Bullying and psychiatric symptoms among elementary school-age children. *Child Abuse and Neglect*, *22*, 705-717. doi: [doi:10.1016/S0145-2134\(98\)00049-0](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(98)00049-0)
- Kuntsche, E., Knibbe, R., Gmel, G., & Engels, R. (2005). Why do young people drink? A review of drinking motives. *Clinical psychology review*, *25*(7), 841-861. doi:10.1016/j.cpr.2005.06.002
- Kuntsche, E., Knibbe, R., Engels, R., & Gmel, G. (2007). Bullying and fighting among adolescents—Do drinking motives and alcohol use matter?. *Addictive behaviors*, *32*(12), 3131-3135. doi:10.1016/j.addbeh.2007.07.003
- Leung, R. K., Toumbourou, J. W., & Hemphill, S. A. (2011). The effect of peer influence and selection processes on adolescent alcohol use: a systematic review of longitudinal studies. *Health Psychology Review*, (ahead-of-print), 1-32.
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, *100*, 674–701.
- Moody, J., Brynildsen, W. D., Osgood, D. W., Feinberg, M. E., & Gest, S. (2011). Popularity trajectories and substance use in early adolescence. *Social networks*, *33*(2), 101-112. doi:10.1016/j.socnet.2010.10.001.

DE RELATIE TUSSEN PESTGEDRAG EN ALCOHOLCONSUMPTIE

- Nash, S. G., McQueen, A., & Bray, J. H. (2005). Pathways to adolescent alcohol use: Family environment, peer influence, and parental expectations. *Journal of Adolescent Health, 37*(1), 19-28. doi:10.1016/j.jadohealth.2004.06.004
- Nansel, T. R., Overpeck, M., Pilla, R. S., Ruan, W. J., Simons-Morton, B., & Scheidt, P. (2001). Bullying behaviors among US youth: Prevalence and association with psychosocial adjustment. *Jama, 285*(16), 2094-2100. Online verkregen via: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2435211/>
- Niemelä, S., Brunstein-Klomek, A., Sillanmäki, L., Helenius, H., Piha, J., Kampulainen, K., Moilanen, I., Tamminen, T., Almqvist, F., Sourander, A. (2011). Childhood bullying behaviors at age eight and substance use at age 18 among males. A nationwide prospective study. *Addictive Behaviors, 36*, 256,260. doi:10.1016/j.addbeh.2010.10.012
- Nolen-Hoeksema, S. (2004). Gender differences in risk factors and consequences for alcohol use and problems. *Clinical psychology review, 24*(8), 981-1010. doi: [doi:10.1016/j.cpr.2004.08.003](https://doi.org/10.1016/j.cpr.2004.08.003)
- Peleg-Oren, N., Cardenas G. A., Comerford, M., Galea, S. (2010). An association between bullying behaviors and alcohol use among middle school students. *The Journal of Early Adolescence, 32*(6), 761-775. DOI: 10.1177/0272431610387144
- Phares, V., Compas, B. E., & Howell, D. C. (1989). Perspectives on child behavior problems: Comparisons of children's self-reports with parent and teacher reports. *Psychological Assessment: A Journal of Consulting and Clinical Psychology, 1*(1), 68. Verkregen via: <http://vkc.mc.vanderbilt.edu/stressandcoping/wp-content/uploads/2014/11/Phares-et-al-1989-Psy-Assessment.pdf>
- Prinstein, M. J., & Cillessen, A. H. N. (2003). Forms and functions of adolescent peer aggression associated with high levels of peer status. *Merrill-Palmer Quarterly, 49*, 310-342. Verkregen via: http://www.researchgate.net/profile/Mitchell_Prinstein/publication/230816258_Forms_and_functions_of_adolescent_peer_aggression_associated_with_high_levels_of_peer_status/links/0deec53a30acd244b7000000.pdf

DE RELATIE TUSSEN PESTGEDRAG EN ALCOHOLCONSUMPTIE

- Radliff, K. M., Wheaton, J. E., Robinson, K., & Morris, J. (2012). Illuminating the relationship between bullying and substance use among middle and high school youth. *Addictive behaviors*, *37*(4), 569-572. doi:10.1016/j.addbeh.2012.01.001
- Reijntjes, A., Kamphuis, J. H., Prinzie, P., Boelen, P. A., Van der Schoot, M., & Telch, M. J. (2011). Prospective linkages between peer victimization and externalizing problems in children: a meta-analysis. *Aggressive behavior*, *37*(3), 215-222. doi: DOI: 10.1002/ab.20374
- Seixas, S. R., Coelho, J. P., & Nicolas-Fischer, G. (2013). BULLIES, VICTIMS AND BULLY-VICTIMS: Impact on health profile. *Educação, Sociedade & Culturas*, (38), 53-75. Online verkregen via: <http://www.fpce.up.pt/ciie/sites/default/files/05.SoniaRaqueteletal.pdf>
- Spriggs, A. L., Iannotti, R. J., Nansel, T. R., & Haynie, D. L. (2007). Adolescent bullying involvement and perceived family, peer and school relations: Commonalities and differences across race/ethnicity. *Journal of Adolescent Health*, *41*(3), 283-293. Online verkregen via: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1989108/>
- Strunin, L. S., Diaz Martinez, A., Diaz-Martinez, L. R., Heeren, T., Kuranz, S., Winter, M., Hernández-Ávila, C. A., Fernández-Varela, H., Solis-Torres, C. (2013). Parental monitoring and alcohol use among Mexican students. *Addictive Behaviors*, *38*, 2601-2606. <http://dx.doi.org/10.1016/j.addbeh.2013.06.011>
- Tharp-Taylor, S., Haviland, A., & D'Amico, E. J. (2009). Victimization from mental and physical bullying and substance use in early adolescence. *Addictive behaviors*, *34*(6), 561-567. doi:10.1016/j.addbeh.2009.03.012
- Topper, L. R., Castellanos-Ryan, N., Mackie, C., & Conrod, P. J. (2011). Adolescent bullying victimisation and alcohol-related problem behaviour mediated by coping drinking motives over a 12month period. *Addictive behaviors*, *36*(1), 6-13. doi:10.1016/j.addbeh.2010.08.016
- Van Zundert, R. M., Van Der Vorst, H., Vermulst, A. A., & Engels, R. C. (2006). Pathways to alcohol use among Dutch students in regular education and education for adolescents with behavioral problems: the role of parental alcohol use, general parenting practices,

DE RELATIE TUSSEN PESTGEDRAG EN ALCOHOLCONSUMPTIE

and alcohol-specific parenting practices. *Journal of Family Psychology*, 20(3), 456-467. doi: 10.1037/0893-3200.20.3.456

Veenstra, R., Lindenberg, S., Oldehinkel, A. J., De Winter, A. F., & Verhulst, F. C. (2005). Bullying and Victimization in Elementary Schools: A Comparison of Bullies, Victims, Bully/Victims, and Uninvolved Preadolescents. *Developmental Psychology*, 41, 672-682. doi:10.1037/0012-1649.41.4.672

Vieno, A., Gini, G., & Santinello, M. (2011). Different forms of bullying and their association to smoking and drinking behavior in Italian adolescents. *Journal of school health*, 81(7), 393-399. doi: DOI: 10.1111/j.1746-1561.2011.00607.x

Willoughby, T., Chalmers, H., & Busseri, M. A. (2004). Where is the syndrome? Examining co-occurrence among multiple problem behaviors in adolescence. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 72(6), 1022. doi: 10.1037/0022-006X.72.6.1022